

## verslag Erfgoedcommissie woensdag 4 december 2024 20:00

Locatie: administratief centrum Kortenberg

### Werking erfgoedcommissie

- **Goedkeuring verslag vorige vergadering**  
De leden keuren het verslag goed.
- **Goedkeuring (pre)adviezen verleend via e-mail**  
De leden keuren de (pre)adviezen goed.

### Bestuur & beleid

- **Nieuw gemeentebestuur Kortenberg**
  - Maandag 2/12/24 werd het nieuwe gemeentebestuur officieel geïnstalleerd. Het CBS is als volgt samengesteld:
    - Burgemeester: Alexandra Thienpont (Team Burgemeester): bevoegd voor algemene coördinatie van het beleid, politie en veiligheid, brandweer, burgerzaken, communicatie en participatie, **kerkfabrieken, begraafplaatsen**
    - Eerste schepen: David Haelterman (Uniek Kortenberg): bevoegd voor afvalbeleid, **onderhoud en beheer gebouwen, onderhoud openbaar domein, onderhoud begraafplaatsen**, lokale economie, **toerisme**, dierenwelzijn
    - Tweede schepen: Kristien Goeminne (Team Burgemeester): bevoegd voor **ruimtelijke ordening, erfgoed en monumentenzorg**, personeelsbeleid
    - Derde schepen: Stijn Dekelver (Team Burgemeester): bevoegd voor **onderwijs**, kinderopvang, klimaat en milieu, duurzaamheid, ICT en **archief**, bibliotheek, Vlaamse aangelegenheden
    - Vierde schepen: Harold Vanheel (Team Burgemeester): bevoegd voor financiën, **infrastructuurprojecten**, mobiliteit, landbouw
    - Vijfde schepen: Gabriëla Langmans (Team Burgemeester): bevoegd voor sport, jeugd, **cultuur, evenementen, vrije tijd**
    - Voorzitter van het bijzonder comité voor de sociale dienst, en als zesde schepen toegevoegd aan het college van burgemeester en schepenen: Wim Moons (Team Burgemeester): bevoegd voor sociaal beleid, gezondheid en preventie, senioren en zorg, lokaal dienstencentrum, welzijnsprojectwerking, Huis van het Kind, gelijkkansenbeleid, ontwikkelingsamenwerking
  - De in het vet aangeduide domeinen hebben een directe link met erfgoed.
  - De erfgoedcommissie had burgemeester Alexandra Thienpont en schepen Kristien Goeminne verzocht om Erfgoed expliciet als bevoegdheid te vermelden en de verwarring met patrimoniumbeheer te vermijden. Dit verzoek werd door het nieuwe bestuur ingewilligd. **De erfgoedcommissie wenst het nieuw bestuur hiervoor te bedanken en hoopt dan ook dat de constructieve samenwerking tijdens deze nieuwe legislatuur verdergezet kan worden.**
- **Nieuw gemeentebestuur Kortenberg - memorandum erfgoedcommissie: bespreking volgende stappen**
  - De erfgoedcommissie heeft op 10 juli 2024 het memorandum 2025-2030 van de erfgoedcommissie overgemaakt aan Hanne Schuermans, Deskundige Participatie van de gemeente Kortenberg. Het memorandum werd vervolgens op het

participatieplatform geplaatst waar iedereen die dit wenst kon consulteren.

<https://voluitsamen.kortenberg.be/nl-BE/projects/chartertoets-2024>

- De erfgoedcommissie wenst te weten welke elementen uit het memorandum door het nieuw gemeentebestuur zullen meegenomen worden in het beleidsplan 2025-2030. De erfgoedcommissie nodigt hiervoor de leden van het CBS uit op de volgende vergadering van de erfgoedcommissie om dit samen te bespreken.
- **GK Onderzoek begraafplaatsen Kortenberg (Tamara Ingels): bespreking i.f.v. advies**
  - Zie bijlage 1
- **Inventaris bouwkundig en landschappelijk erfgoed - vaststelling en koppeling toelatingsplichten op lokaal niveau: bespreking i.f.v. advies**
  - Vanaf 1 januari 2023 kunnen erkende onroerenderfgoedgemeenten inventarissen bouwkundig of landschappelijk erfgoed op hun grondgebied vaststellen en er toelatingsplichten aan koppelen. De Vlaamse overheid blijft na 2023 bevoegd voor het vaststellen van het varend erfgoed, de landschapsatlas en archeologische zones.
  - De vraag stelt zich of een erkenning als onroerenderfgoedgemeente voor Kortenberg een zinvolle piste is. De leden van de erfgoedcommissie wordt gevraagd om hierover na te denken.
  - Meer informatie over erkende onroerenderfgoedgemeente:  
<https://www.onroerenderfgoed.be/een-erkende-onroerenderfgoedgemeente>
- **Omgevingsvergunning voor sloop van een gebouw met erfgoedwaarde of voor het aanbrengen van isolatie: update**
  - Sinds 1 januari 2023 is voor de afbraak van veel vrijstaande gebouwen geen omgevingsvergunning meer nodig. En sinds 24 augustus 2024 moet je geen omgevingsvergunning meer aanvragen om de buitenzijde van een gebouw te isoleren. De wet- en regelgeving is echter zeer onduidelijk en niet sluitend.
  - Omwille van de mogelijk impact op het bouwkundig erfgoed, moet dit op de voet gevolgd worden.
- **EK Dorpskernvernieuwing - archeologie: update**
  - Archeologisch onderzoek St-Pietersplein Kwerps
    - 2<sup>de</sup> opgraving uitgevoerd ter hoogte van de wadi
    - Resultaten nog niet bekend
  - Archeologisch vooronderzoek Dorpsplein Erps
    - Proefputten uitgevoerd rond de kerk
    - Volledig skelet vastgesteld op 50 cm diepte - Bij ruimingen van kerkhoven worden nooit alle graven weggehaald!
    - Opgraving geadviseerd voor zone rond de kerk (wadi's, wandelpad, waterput)
- **EV St-Martinuskerk - beheersplan: update**
  - Het beheersplan werd op 24 oktober 2024 door het agentschap Onroerend Erfgoed goedgekeurd.
- **Aansluiting Kortenberg Winar: update**
  - Eventuele administratieve wederaanstellingen of handelingen n.a.v. de nieuwe legislatuur zullen later worden gecommuniceerd.

### Dossiers RO – preadvies

- **EV Blokstraat 1-1A (code 3/3) - vernieuwing dak/zonnepanelen/extra dakvenster voorzijde: bespreking i.f.v. preadvies**

- De geplande werken zijn meldingsplichtig. Bij gevolg is een advies naar de bouwheer louter informatief en kan een advies niet als voorwaarde bij een gunning worden opgenomen.
- Dit pand maakt samen met Blokstraat 1 (Den Uyl) deel uit van een hoeve die in de kern terug gaat tot de 17<sup>de</sup> eeuw. Het is zinvol om aan de eigenaars een onderzoek onder de vorm van een bouwhistorische opname en waardenstelling aan te bieden. Zodoende krijgen zij historisch inzicht in hun pand en komen zij op voorhand te weten welke onderdelen al dan niet als waardevol erfgoed beschouwd worden. Wat nuttige informatie is voor eventuele latere werken aan het pand. De erfgoedcommissie stelt aan de dienst Omgeving en het CBS voor om dit uit te leggen aan de eigenaars en, indien deze akkoord gaan met het voorgesteld onderzoek, dit te laten uitvoeren door de IOED Winar.
- **EV Ijskelder - onderhoud en vandalisme: bespreking i.f.v. preadvies**
  - In oktober werd door een burger aan de gemeente Kortenberg gemeld dat de ijskelder aan de Prinsendreef er erbarmelijk bij ligt en dat het infobord verdwenen is.
  - De gemeente Kortenberg antwoordde: *“Dit gedeelte van het bos is toegankelijk voor het publiek wat verkeerdelijk de indruk wekt dat de gemeente ook instaat voor het beheer. Dit is echter niet zo. Alle beslissingen m.b.t. beheer van het bos worden genomen door de rentmeester in samenspraak met de prins. Ook het beheer wordt in opdracht van de prins uitgevoerd.”* De gemeente adviseerde dan ook om in eerste instantie contact op te nemen met de rentmeester. *“In functie van concrete vragen van de eigenaar ten aanzien van de gemeente, kan het bestuur zich dan hierover beraden.”*
  - De erfgoedcommissie bevestigt de erfgoedwaarde van de ijskelder in de Warande (monumentenplan code 3 individueel en code 1 als onderdeel van het kasteeldomein) en wijst op het belang van onderhoud van deze site.
  - Een lid van de erfgoedcommissie meent zich een gemeenteraadsbeslissing te herinneren waarbij een overeenkomst tussen de prins De Merode ne de gemeente werd bekrachtigd voor restauratie en onderhoud van de ijskelder en ontsluiting van de omgeving van de ijskelder voor het publiek. De erfgoedcommissie adviseert om dit op te zoeken.
- **EK Dorpsplein 1 – Streetart project: update**
  - Er is nog geen ontwerp aangeleverd.
- **EV Tweeleeuwenstraat 19 (code 4/3): bespreking i.f.v. preadvies**
  - De eigenaars wensen deze hoeve te verbouwen en vragen een preadvies aan de gemeente.
  - De hoeve heeft in het monumentenplan code 4 individueel en code 3 als onderdeel van het geheel met Villa Pauwels.
  - Omdat de vraag voor preadvies pas enkele dagen vóór de vergadering is ontvangen, konden de leden deze niet op tijd meer inkijken. De voorzitter zal de plannen via e-mail doorsturen zodat het preadvies via digitaal overleg als nog snel kan afgeleverd worden.

#### Dossiers RO – advies

- **Geen dossiers**

#### Dossiers RO – opvolging advies & vergunning (OE)

- **KO Brouwerijstr 49-61 – nieuwbouw OVA: update**
  - Het CBS leverde een weigering van omgevingsvergunning af op 6 november 2024.

- **EK Mechelsestwg 37 – regularisatie OVA: update**
  - Het CBS leverde een omgevingsvergunning af op 14 augustus 2024.

### Onderhoud en herstel gemeentelijk patrimonium

- **KO Abdijpark Ruïne - voorstellen ter bescherming muurwerk: update**
  - Het CBS heeft zich akkoord verklaard voor het afschermen van de ruïne met een kastanjuhouten afsluiting, zoals eerder voorgesteld door de erfgoedcommissie.
- **ME Kapel van O.L. Vrouw van Scherpenheuvel: update**
  - Het CBS wenst het dossier tot overname van de kapel stop te zetten aangezien de realisering ervan veel tijds-en kostenintensiever is dan gevreesd.
  - De erfgoedcommissie betreurt dit en verzoekt het CBS juridisch advies in te winnen over de huidige eigendomsstatus om na te gaan of er geen fouten zijn gebeurd wanneer er recent 47 eigenaars werden geregistreerd.
- **EK Lelieboomgaarden St-Jozefkapel - omgevingsaanleg & vrijwilliger: update**
  - De uitvoering van de omgevingsaanleg van de kapel werd reeds enkele malen door de Uitvoeringsdiensten dit jaar ingepland. Maar dit werd nog niet uitgevoerd.
  - De erfgoedcommissie vraagt of schepen Goeminne dit kan opnemen met het CBS en de Uitvoeringsdiensten.
  - Op 21 juni werd door de voorzitter volgend bericht verstuurd naar Patrimoniumbeheer: *“xxx (in cc) wonen op 50 m van de kapel en hadden aan mij aangegeven dat ze de kapel in het oog willen houden en eventueel instaan voor wat klein onderhoud. Ik weet echter niet welke afspraken vanuit de gemeente Kortenberg voor dergelijk vrijwilligerswerk gelden. Kan jij (of iemand anders van de gemeente) dit met hen opnemen? Verder heb ik de sleutels van het raam van de kapel. Is het ok als ik één sleutel aan xxx bezorg en één sleutel aan jou?”*
  - Ondertussen heeft het diensthoofd Uitvoeringsdiensten bevestigd dat de vrijwilligers een sleutel mogen bewaren om een oogje in het zeil te houden, zolang de gemeente ook maar in het bezit is van een sleutel.

### Publiekswerking en ontsluiting

- **Agentschap OE - interessante nieuwsberichten**
  - “Vroeger in Vlaanderen evenveel houtkanten als drie keer de wereld rond”
  - “Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2024-2029: 'Fier op dat van hier'”
  - “Praktische gids voor balans tussen behoud erfgoedwaarden en klimaatdoelen gelanceerd”

### Varia

Volgende vergadering: **woensdag 8 januari 2025 20u00** – in het gemeentehuis (onder voorbehoud)

## Advies van de Gemeentelijke Erfgoedcommissie Kortenberg m.b.t. het onderzoek van de begraafplaatsen van Erps-Kwerps, Everberg, Meerbeek en Kortenberg. 04/12/2024

Bijlage 1 bij het verslag van de vergadering van de Gemeentelijke Erfgoedcommissie van 4 december 2024.

---

### 1 Inleiding

De gemeente Kortenberg heeft in 2023 funerair consultant Tamara Ingels aangesteld om een onderzoek uit te voeren van de buitenbegraafplaatsen van Erps-Kwerps, Everberg en Kortenberg en van het (boven)kerkhof van Meerbeek.

Op de vergadering van de Erfgoedcommissie van 4 oktober 2023 werd de opdracht door Tamara Ingels en Catherine Elseneer toegelicht, meer bepaald de doelstelling, afbakening en aanpak van het onderzoek. Bij deze bespreking waren ook twee vrijwilligers aanwezig, met name Jenny Bonnast en Petra Vandermeiren.

Op 30 november 2023 werd een rondgang van het kerkhof van Meerbeek en de begraafplaats van Kortenberg georganiseerd waarbij Tamara Ingels uitleg gaf over het onderzoek van deze begraafplaatsen. Hieraan namen Catherine Elseneer, Petra Vandermeiren, Jenny Bonnast, Paul van Leest en Walter Sevenants deel.

Op 15 december 2023 heeft het College van Burgemeester en Schepenen een advies gevraagd aan de Erfgoedcommissie over de resultaten van dit onderzoek: *“Het schepencollege vraagt aan de Erfgoedcommissie een advies over deze twee lijsten (nvdv Meerbeek en Kortenberg). Gezien deze lijsten vrij uitgebreid zijn, wenst het schepencollege voldoende tijd te geven aan de Erfgoedcommissie om dit grondig te bekijken en aan te pakken. Er zit geen tijdsdruk, gezien de doorlichting van de twee andere begraafplaatsen nog opgestart dient te worden.”*

Op de vergadering van de erfgoedcommissie van 10 januari 2024 werd dit verzoek besproken en als volgt genotuleerd: *“De erfgoedcommissie is van mening dat de informatie over immateriële aspecten van de kerkhoven het best door het Erfgoedhuis Kortenberg vzw aangeleverd worden. De resultaten van de studie en het selectieadvies kunnen pas geadviseerd worden wanneer deze ook volledig zijn. De erfgoedcommissie wenst dan ook te wachten tot de aanvullingen gevraagd aan het Erfgoedhuis beschikbaar zijn en verwerkt werden in het conceptrapport van de studie van deze twee kerkhoven. Bij adviesverlening is het van belang om de ensemblewaarde van de kerkhoven (bij Meerbeek in het bijzonder) te benadrukken en te bekijken hoe kerkhoven betekenisvol kunnen worden gemaakt voor de inwoners van de gemeente.”*

Vervolgens werd een werkgroep “begraafplaatsen Groot-Kortenberg” samengesteld om de informatie gevraagd door Tamara Ingels te verzamelen én de resultaten van het onderzoek te evalueren. Jenny Bonnast, Walter Sevenants, Petra Vandermeiren, Paul van Leest en dr. Henri Vannoppen maken deel uit van deze werkgroep.

Op 23 april 2024 werd een rondgang van de begraafplaatsen van Erps-Kwerps en Everberg georganiseerd waarbij Brigitte Schorrewegen (collega van Tamara Ingels) uitleg gaf over het onderzoek van deze begraafplaatsen. Hieraan namen Catherine Elseneer, Petra Vandermeiren, Jenny Bonnast, Paul van Leest en Walter Sevenants deel.

Op 20 juni 2024 waren de resultaten van het onderzoek van de begraafplaatsen van Erps-Kwerps en Everberg beschikbaar en heeft het CBS de vraag aan de erfgoedcommissie herhaald: *“Daarnaast vraagt het schepencollege aan de Erfgoedcommissie een advies over deze vier lijsten, zijnde een advies en feedback over het inhoudelijke aspect en werk van mevrouw Ingels. Gezien deze lijsten vrij uitgebreid zijn (Erps-Kwerps en Everberg weliswaar minder dan de lijsten van Meerbeek en Kortenberg), wenst het schepencollege voldoende tijd te geven aan de Erfgoedcommissie om dit grondig te bekijken en aan te pakken.”*

Ondertussen heeft de werkgroep de resultaten van het onderzoek geëvalueerd. De conclusies van de werkgroep werden op de vergadering van de erfgoedcommissie van 4 december 2024 voorgesteld. Op basis van deze evaluatie heeft de erfgoedcommissie een (tussentijds) advies voor het CBS geformuleerd, wat zijn neerslag vindt in dit document.

## 2 Onderzoeksopdracht

De onderzoeksopdracht van Tamara Ingels werd als volgt aan de erfgoedcommissie toegelicht<sup>1</sup>:

- *Op de begraafplaatsen van Erps-Kwerps, Everberg en Kortenberg werden de niet-geconcedeerde graven ouder dan 15 jaar reeds ontruimd. Intussen is ook in Meerbeek de wettelijke termijn van één jaar afgelopen die erfgenamen de kans gaf een beslissing te nemen over het al dan niet bewaren van het graf van een overleden familielid ouder dan 15 jaar zonder concessie. De gemeente heeft daardoor zicht op welke graven inwoners nog wensen te behouden en welke ontruimd mogen worden.*
- *Waarom ontruimen? Het gemeentebestuur wil evolueren naar verzorgde en landschappelijk ingepaste begraafplaatsen, met een intense belevingswaarde voor de bezoekers. Naast rouwverwerking zullen begraafplaatsen in de toekomst veel meer ook de functie van stilteplek opnemen. Het consequent opvolgen van de concessies en uitvoeren van de ontruiming naar wens van de erfgenamen maakt een verfraaiing van de begraafplaatsen mogelijk en zorgt voor een optimaal gebruik van de beschikbare ruimte. Daarmee worden ook toekomstige uitbreidingen overbodig gemaakt.*
- *Na ontruiming van deze graven in Meerbeek zou het project een volgende fase ingaan. Op alle begraafplaatsen wordt dan nagegaan welke graven met vervallen concessie erfgenamen nog willen bewaren en welke de familie niet wenst te bewaren. Vooraleer deze geselecteerde oude graven te gaan ontruimen, zal de gemeente eerst een onderzoek naar de erfgoedwaarde van deze graven laten uitvoeren. Na dat onderzoek kan een lijst van waardevol funerair erfgoed opgemaakt worden zoals door de Vlaamse overheid wordt voorgeschreven.*
- *Meerbeek is de enige deelgemeente die nog over een echt kerkhof beschikt en waar de graven zich dus rondom het kerkgebouw bevinden. Alhoewel het niet gangbaar is om een erfgoedonderzoek te laten uitvoeren op graven zonder concessie, wenst het gemeentebestuur in dit geval toch de erfgoedwaarde van het “bovenkerkhof” in Meerbeek te laten onderzoeken vooraleer tot ontruiming van de geselecteerde graven over te gaan. Zij wenst de volgende fase dus reeds vroeger op te starten. Na consultatie van een erfgoedexpert blijkt het immers aangewezen ook voor deze graven reeds na te gaan welke elementen een historische, volkskundige of culturele waarde hebben waardoor bewaring en/of bescherming aangewezen is.*

---

<sup>1</sup> E-mail Catherine Elseneer 28 april 2023

- *Vooraleer gestart zal worden met de eigenlijke ontruiming in Meerbeek, zal dus gewacht worden op de resultaten van dat onderzoek.*
- *Dit erfgoedonderzoek zou in Meerbeek en Kortenberg dit najaar kunnen opgestart worden, nadien volgen de begraafplaatsen van Erps-Kwerps en Everberg.*
- *Gezien het gemeentebestuur het belangrijk vindt dat de expert ook de inwoner laat participeren bij dit onderzoek, denken we eraan om ook te werken met vrijwilligers. Mensen die interesse hebben in funerair erfgoed en die wensen mee te helpen bij de doorlichting van onze vier begraafplaatsen, zullen dit kunnen melden.*

### 3 Informatie aangeleverd door het Erfgoedhuis Kortenberg

Het Erfgoedhuis Kortenberg heeft een aantal artikels van dr. Henri Vannoppen over de betreffende begraafplaatsen aan Tamara Ingels doorgegeven:

- *Kortenberg kerkhoven fusie.doc*
- *Kortenberg kerkhof.doc*
- *Meerbeek kerkhof behoud.doc*
- *Meerbeek rond de kerk.doc*
- *Alledaagse leven begrafenisgebruiken Midden-Brabant.doc*
- *Kerkhof Meerbeek 2.doc*

### 4 Informatie aangeleverd door de gemeente i.f.v. het advies

Via Catherine Elsener en Tamara Ingels werd volgende documentatie van het onderzoek aan de werkgroep bezorgd:

- Een spreadsheet met per begraafplaats de geïnventariseerde gegevens
- Een plan van elke begraafplaats

Naar verluidt zou elk grafteken gefotografeerd zijn, maar deze werden omwille van de bestandsgrootte niet overgemaakt.

### 5 Evaluatie van de ontvangen resultaten van het onderzoek

De werkgroep heeft de ontvangen documenten nagekeken en op elke begraafplaats gecontroleerd.<sup>2</sup> Daarbij stelt de werkgroep het volgende vast:

- Inventarisatie
  - De ontvangen plannen van de begraafplaatsen zijn nagenoeg onleesbaar en niet meer actueel.
  - Sommige graftekennummers in de lijst zijn op het plan niet of op de verkeerde plaats aangeduid.
    - Erps-Kwerps: vb. grafnummers 100 en 208
    - Everberg: zie lijst
    - Kortenberg: zie lijst
    - Meerbeek: vb. graf Vander Elst-Gielis verwisseld met graf Marceline Desmedt

---

<sup>2</sup> In de mate van het mogelijke werden de opmerkingen van de werkgroep opgenomen in de lijsten per begraafplaats. Deze worden overgemaakt aan Tamara Ingels.

- In Meerbeek (384 graftekens) en Kortenberg (607 graftekens) werden alle graftekens geïnventariseerd, maar in Erps-Kwerps (75 graftekens) en Everberg (32 graftekens) slechts een zeer beperkt aantal. De inventarisatie voor Erps-Kwerps en Everberg is dus onvolledig en bij gevolg inhoudelijk niet te controleren.
- In de inventarislijsten zijn heel wat kolommen onvolledig ingevuld, o.a. de kolommen “Datum eerste begraaving”, “Type”, “Materiaal”, “Symbolen”, “Schadequotering”.
- De vraag stelt zich of de informatie aangeleverd door het Erfgoedhuis wel werd verwerkt in de inventarislijsten.
- Andere onderdelen van de begraafplaatsen, zoals de groenstructuur, circulatie, meubilair en afsluitingen werden niet geïnventariseerd. Dit is nochtans essentiële informatie in het licht van de ambitie van het gemeentebestuur om de begraafplaatsen een nieuwe functie, inrichting en beheer te geven.
- Waardering
  - Het is niet duidelijk welke waarderingsmethodologie gebruikt werd en in welke mate deze consistent werd toegepast.
  - De methodologie om o.a. funerair erfgoed te waarden is decretaal bepaald<sup>3</sup>. Daarbij wordt het onderwerp aan dertien waarden getoetst: archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, technische, volkskundige en wetenschappelijke waarde.
  - In de ontvangen inventaris worden de graftekens aan volgende erfgoedwaarden getoetst: zie de hierboven onderlijnde erfgoedwaarden.
  - In de ontvangen inventaris worden de graftekens op, basis van enkele criteria gewaardeerd die niet decretaal bepaald zijn:
    - Beeldwaarde: bedoelt men hiermee de esthetische waarde?
    - Context: dit is geen waarderingscriterium, maar een selectiecriterium (zie verder).
    - Geestelijken: dit valt vermoedelijk onder “historische waarde”, als getuige van personen die de geschiedenis (van het dorp) mee bepaald hebben. Dit geldt namelijk ook voor de oud-strijders en de personaliteiten van de dorpsgemeenschap.
    - Symboliek: dit valt vermoedelijk onder “culturele waarde” als getuige van opvattingen, normen, waarden, gebruiken, gewoonten en tradities in een bepaalde periode, regio en/of gemeenschap.
  - Een aantal waarderingscriteria werd niet geëvalueerd. Het is niet duidelijk in welke mate dit een vergetelheid is of een bewuste keuze bij de opdrachtstelling. Volgende waarderingscriteria slaan namelijk niet zozeer op individuele graftekens, maar of de begraafplaats als geheel:
    - Archeologische waarde: deze is voor de buitenbegraafplaatsen van Erps-Kwerps, Everberg en Kortenberg minder toepasselijk m.b.t. de funerair geschiedenis. Maar het bovenkerkhof van Meerbeek heeft echter een hoge archeologische waarde als plaats waar minimum 1.000 jaar funeraire en kerk-architecturale geschiedenis in de bodem nog aanwezig is.
    - Culturele waarde: deze waarde kan zowel op individuele graftekens als op (delen van) een begraafplaats toegepast worden. De traditie om kindergraven in een aparte zone onder te brengen is hiervan een voorbeeld.

---

<sup>3</sup> Zie DE HOUWER V., MEGANCK L. en VAN HERCK K., Waarderen van erfgoed: erfgoedwaarden en criteria, in Afwegingskaders agentschap Onroerend Erfgoed, 13, Brussel, 2023.



- Industrieel-archeologische waarde: deze waarde is niet van toepassing op begraafplaatsen en werd dus terecht niet geëvalueerd.
- Ruimtelijk-structurende waarde: deze waarde wordt in eerste instantie op het volledig of een deel van de begraafplaats toegepast. Dit wordt in dit onderzoek niet toegepast. Deze waarde kan ook op individuele graftekens of bouwonderdelen van de begraafplaats toegepast worden. Zo kan het zijn dat bepaalde graftekens en herdenkingsmonumenten een belangrijke positie innemen in de ruimtelijke structuur van de begraafplaats. Dit is herkenbaar in elk van de vier begraafplaatsen.
- Sociale waarde: deze waarde wordt zowel op het volledig of een deel van de begraafplaats toegepast, als op individuele graftekens of bouwonderdelen van de begraafplaats. Het gaat namelijk over elementen die getuigen van een sociaal gebruik uit het verleden of die gemeenschapsvormend hebben gewerkt.
- Stedenbouwkundige waarde: deze waarde wordt op het niveau van de begraafplaats en haar omgeving toegepast. Deze waarde verschilt tussen het bovenkerkhof van Meerbeek enerzijds (als onderdeel van de dorpskern met kerk, kerkhof, pastorie, dorpsplein, parochiezaal) en de buitenbegraafplaatsen van de andere deelgemeenten.
- Technische waarde: deze waarde kan op de individuele graftekens toegepast worden. Zo liggen op het bovenkerkhof van Meerbeek een aantal grafzerken in kunststof met het uitzicht van natuursteen. Deze getuigen van de toepassing van een nieuw materiaal na WO II.
- Selectie
  - Het is niet duidelijk welke selectiemethodologie gebruikt werd.
  - In de inventarissen van de vier begraafplaatsen wordt een verschillende (kleur)codering gebruikt voor de selectie van de graftekens:
    - Meerbeek
      - Blauw: graven met erfgoed potentieel
      - Lichtblauw: voorstel onderdeel erfgoedzone
      - Lila: voorstel te bewaren na einde concessie
      - (wit): geen voorstel te bewaren
    - Kortenberg
      - Groen: deze zerken zijn relatief sterk tot sterk beschadigd
      - Oranje: advies is om ze te bewaren
      - Geel: interessant voor beeldkwaliteit
    - Everberg
      - Blauw: graven met erfgoed potentieel
      - Lichtblauw: graven met erfgoedzone potentieel
      - Lila: graven met erfgoed potentieel na einde concessie
    - Erps-Kwerps
      - Blauw: graven met erfgoed potentieel
      - Lichtblauw: graven met erfgoedzone potentieel
      - Lila: graven met erfgoed potentieel na einde concessie
  - De methodologie om o.a. funerair erfgoed te selecteren is decretaal bepaald<sup>4</sup>. Daarbij wordt het onderwerp aan vijf selectiewaarden getoetst: zeldzaamheid, representativiteit, herkenbaarheid, ensemble en context.

---

<sup>4</sup> DE HOUWER V., MEGANCK L. en VAN HERCK K., Waarderen van erfgoed: erfgoedwaarden en criteria, in Afwegingskaders agentschap Onroerend Erfgoed, 13, Brussel, 2023.

- In de opgemaakte inventarissen is het selectievoorstel van de graftekens opgemaakt op basis van de waarderingscriteria, de context en de bewaringstoestand van het grafteken. De manier waarop het selectieadvies is opgemaakt is echter methodologisch verkeerd.
  - De studie geeft enkel aan welke graftekens erfgoedwaarde hebben op basis van een (te) beperkt aantal waarderingscriteria. Wanneer slechts een select aantal criteria toegepast wordt op enkel de graftekens, wil dit niet zeggen dat de niet geselecteerde graftekens noch andere onderdelen van de begraafplaats noch de begraafplaats in haar geheel geen erfgoedwaarde zouden hebben.
  - De selectiecriteria *zeldzaamheid*, *representativiteit*, *herkenbaarheid* en *ensemble* werden niet toegepast, noch op individuele graftekens, noch op andere onderdelen van de begraafplaatsen, noch op de begraafplaatsen als geheel.
  - De bewaringstoestand (schadequotering) van een grafteken is geen erkend selectie criterium. Dit mag dan ook niet gebruikt worden in het selectieadvies.

## 6 Advies van de Erfgoedcommissie

De erfgoedcommissie wenst het gemeentebestuur, Tamara Ingels en de vrijwilligers te bedanken voor het reeds geleverde werk. Op basis van de ontvangen inventarissen en documenten, en de input van de werkgroep blijkt dat het onderzoek zeker nog niet als afgerond kan beschouwd worden. Conclusies m.b.t. selectie van grafzerken zou zeker veel te voorbarig zijn. Dit advies moet dan ook als een tussentijds advies beschouwd worden. Een definitief advies kan pas gegeven worden wanneer de inventarisatie, waardering en selectieadvies correct en volledig zijn afgewerkt én de volledige en correcte inventarislijsten, duidelijke plannen én een rapport beschikbaar zijn.

Rekening houdend met de toelichting van de onderzoeksopdracht en de ambitie van het gemeentebestuur voor de begraafplaatsen van Groot-Kortenberg, geeft de erfgoedcommissie volgende aanbevelingen:

- De plannen van de begraafplaatsen moeten de actuele toestand weergeven.
- De graftekennummers en andere significante onderdelen van de begraafplaats op een correcte en leesbare manier aanduiden op de plannen.
- De beschrijvende inventaris van Erps-Kwerps en Everberg voor alle graftekens opmaken.
- De informatie voor elke begraafplaats op eenzelfde uniforme manier én voor elk grafteken beschrijven.
- De informatie aangeleverd door het Erfgoedhuis Kortenberg verwerken in de inventaris.
- In het licht van de ambitie om de begraafplaatsen een nieuwe functie, inrichting en beheer te geven, het onderzoek niet beperken tot de graftekens, maar ook toepassen op de andere significante onderdelen van de begraafplaatsen én op het niveau van de begraafplaats en haar omgeving.
- De decretaal vastgelegde waarderings- & selectiemethodologie op een consistente manier toepassen voor de vier begraafplaatsen, waarbij de dertien waarderingscriteria en vijf selectiecriteria worden getoetst.
- Het selectieadvies voor de individuele graftekens en andere significante onderdelen op een uniforme manier aangeven op de plannen.
- Wanneer de criteria enkel toegepast worden op de graftekens, wil dit niet zeggen dat de begraafplaats in haar geheel geen erfgoedwaarde zou hebben. Daarom moet een belangrijk

deel van het onderzoek gaan over de waarderings- en selectiecriteria op het niveau van de begraafplaatsen als geheel én hun plaats binnen de ruimere context.

- In bijzonder voor Meerbeek is de evaluatie op het niveau van de begraafplaats cruciaal. Het gaat om één van de zeldzaam bewaard gebleven plattelandskerkhoven, waarbij het kerkhof nog rond de dorpskerk ligt en een belangrijk onderdeel vormt van het historisch dorpscentrum (met dorpsplein, pastorie en parochiezaal) aan de rand van de Molenbeekvallei, waarbij de onderdelen en inrichting van de begraafplaats representatief en herkenbaar zijn voor een landbouwgemeenschap met een duizendjarige geschiedenis.
- De vrijwilligers werden tot op heden enkel ingezet om de informatie aangeleverd door Tamara Ingels op het terrein te controleren. Een actievere rol van de vrijwilliger bij de basisinventarisatie zou niet alleen de voldoening bij de vrijwilligers verhogen, maar ook de kwaliteit en snelheid van het onderzoek ten goede komen.